

Stipendierapport till Hiertanämnden

På anslagstavlan ovanför mitt skrivbord sitter en gulnad seriestripp från Arja Kajermos serie Tuula i Dagens Nyheter. Tuula ska passa en grannes barn och grannen förmanar henne: "... vitamindroppar klockan fem och var snäll och prata inte finska med din katt inför Yennifer och Mary-Eclair! Dom mår inte bra av att höra det... Det kan bli störningar i språkutvecklingen"

Tuula svarar: "Det är inte finska, det är... eh... franska!". Grannens min byts till ett välvilligt leende: "Jamen då så!" och sedan förväntansfullt till barnet: "Tuula ska lära dej franska, Yennifer!"

Den där inställningen att ett fåtal språk betraktas som nyttiga och värdefulla, framförallt engelska och franska, medan andra språk, arbetskraftsinvandrares och flyktingars modersmål, ses som en belastning, den inställningen är oftast ofreflekterad men ytterligt spridd. Både bland föräldrar och inom utbildningssystemet världen över.

Grundarna till centret Polydromo (många vägar) i Greklands näst största stad Thessaloniki är väl bekanta med den inställningen och ägnar många timmars volontärarbete åt att tvärtom uppmuntra flerspråkighet.

– Att ha flera språk kan enbart vara ett plus, säger centrets initiativtagare Roula Tsokalidou bestämt.

Hon är docent vid fakulteten för utbildning på universitetet i Thessaloniki, särskilt inriktad på lärande i yngre åldrar. Hennes forskningsfält är sociolingvistik, flerspråkighet och multikultur, och hon vänder sig bestämt mot föreställningen att modersmålet kan vara ett hinder för inläring.

– Det är klart att en del barn kan bli halvspråkiga, men det beror inte på att de har ett annat modersmål än majoritetsbefolkningen, det har politiska, sociala och ekonomiska orsaker.

Jag lärde känna Roula Tsokalidou för 30 år sedan när jag själv studerade nygrekiska i Thessaloniki. På senare år har vi återknutit kontakten. Jag har imponerats, inspirerats och fascinerats av Polydromo och ville besöka centret. Jag är övertygad om att många av de tankar och de arbetssätt de använder sig av är fullt tillämpbara också i Sverige.

Genom stipendiet från Hiertanämnden fick jag möjlighet att besöka Polydromo under tiden 28 april – 5 maj i år, intervju centrets ledare och följa deras öppna verksamhet riktad till flyktingar, huvudsakligen från Syrien, Afghanistan och Irak.

Polydromos kärnmedlemmar beskriver sig som en tvärvetenskaplig grupp med specialintressen inom språkliga kontakter och flerspråkighet.

Det är en icke-vinstdrivande organisation som syftar till att informera föräldrar och lärare genom att ge ut tidskriften Polydromo, erbjuda

lektioner till immigranternas barn och arrangera seminarier tillsammans med internationella forskare.

(<http://polydromo.gr/index.php/en/>)

Tankarna på att skapa något som Polydromo väcktes redan 1996 när Roula Tsokalidou kom tillbaka till Grekland efter sex års språkstudier i Australien.

– Där fanns ett center för grekiska som skulle hjälpa immigrantfamiljer att bevara sitt språk, det inspirerade mig.

Det Grekland hon hade lämnat 1990 var förhållandevis homogent. När hon återvände var det annorlunda. Efter kriget i Jugoslavien, efter att Sovjetunionen brutits upp och järnridån fallit kom helt nya grupper av människor. I nordöstra Grekland var den största gruppen jobbsökande albaner, men det kom också många från det forna Jugoslavien och många med ryska som modersmål.

– Mina erfarenheter från Australien hade gett mig kunskaper om sociolingvistik. Jag var en av få i Grekland som hade det då.

Hon fortsatte på det forskningsfältet, under flera år som knuten till universitetet i Volos.

När hon började arbeta vid universitetet i den större staden Thessaloniki fann hon kollegor med stort intresse för flerspråkighet, ofta på grund av personliga erfarenheter.

Grekland var under större delen av 1900-talet ett land att emigrera ifrån. Mot slutet av 1900-talet ökade välståndet och grekerna började återvända. En del av Roula Tsokalidous kollegor hade växt upp i Tyskland, Sverige eller USA som barn till grekiska arbetskraftsinvandrare. Andra hade föräldrar eller farföräldrar som flytt till Sovjet eller Östeuropa efter att den kommunistiska sidan förlorade i det blodiga inbördeskrig som följde på andra världskriget. Gemensamt för de återvändandes barn var att de oftast pratade grekiska i hemmet men inte fått egentlig undervisning i sitt modersmål.

För egen del hade Roula gift sig med Raed Zakhem från Libanon och var fast besluten både att själv lära sig arabiska och att hennes barn skulle växa upp som tvåspråkiga.

Polydromo växte fram utifrån ett djupt känt eget behov av att få utveckla flera olika språk, men det sammanföll med att skolorna och hela samhället behövde hitta metoder för att integrera barn och vuxna med andra språk än grekiska, liksom barn som inte hade lärt sig läsa och skriva ordentligt på sitt modersmål.

– Om du som lärare plötsligt har elever i klassen som du inte riktigt kan kommunicera med så är det svårt att förstå vilka kunskaper de har, men du måste försöka göra det bästa av situationen.

Och det var nödvändigt att motverka tendenserna att stämpla språk som värdefulla respektive mindre värda.

– Om ditt språk och de kunskaper du har med dig blir stämplade som underlägsna så gör det något med hela din identitet.

Det är Polydromos huvudsyfte, att inspirera lärare och skolledare till att uppmuntra två- eller flerspråkighet och multikultur och forska kring metoder som underlättar.

Årsboken Polydromo, som hittills kommit ut nio gånger, behandlar ämnen som "Researching dyslexia through the learning of a foreign language", "A study of the language policies of three mixed families in France", "Interculturalism and school mediation: practices of resolving school violence".

Samma text publiceras oftast på grekiska och engelska. Det förekommer också texter på albanska, ryska och arabiska med engelsk och grekisk översättning.

Från och med 2014 har Polydromo kunnat hyra in sig i en lokal i centrala Thessaloniki. Därmed går det att bedriva mer öppen verksamhet. Sedan dess har sammankomsterna för forskare och pedagoger kompletterats med workshops om och på albanska, ryska och arabiska samt om grekiska som andraspråk för alla intresserade.

Så kom nästa stora grupp av människor.

Gummibåtarna kom i tusental från Turkiet. De som överlevde färden tog sig i land på någon av de grekiska öarna, tog båten till Pireus och fortsatte sedan så snabbt som möjligt norrut.

Hösten 2015 tog det stopp. Land efter land i Europa stängde sina gränser. UNHCR uppskattade att runt 60 000 flyktingar fastnade i Grekland utan möjlighet att ta sig vidare.

Majoriteten är kvar.

En del finns ute på öarna, andra i eller nära storstäderna Aten och Thessaloniki, både inne i städerna och i läger.

Då utvidgade Polydromo raskt sin verksamhet till att omfatta även språklektioner för flyktingar.

Våren 2017 samarbetade centret med den italienska hjälporganisationen Intersos som bussade flyktingar från Softex lägret utanför Thessaloniki in till Polydromos lokal.

Jag var med en fredagskväll när det hölls lektion i engelska i ena klassrummet och grekiskalektion i det andra.

I den grekiskspråkiga gruppen handlar det om Thessaloniki som en stad av flyktingar. En stor del av befolkningen stammar från den dryga miljon greker som tvingades lämna Turkiet i befolkningsutväxlingen efter det grek-turkiska kriget på 1920-talet.

– De kom med båtar från Mindre Asien. Samtidigt var turkarna, muslimerna, tvungna att lämna Grekland, förklarar Maria Paraskeva och Virginia Arvatinidou, med så enkla ord som möjligt.

Sjuttonårige Jamil Shaker från Syrien har valt den grekiska gruppen.

– Jag har varit här i elva månader. Helst vill jag stanna i Grekland, men det är svårt att hitta jobb, säger han.

En annan kväll undervisar Nena Stamou en liten grupp i tyska. Jawaher Kasem från Syrien är en ivrig elev. Hon behöver verkligen lära sig språket. Mannen och de tre äldsta barnen är i Bremen och hon hoppas intensivt på att familjen ska kunna förenas i Tyskland. Nu bor hon tillsammans med tioåringen och sexåringen i Softex-lägre.

– Varje morgon går de till skolan i lägre och får undervisning på arabiska. På eftermiddagarna kommer bussen och tar dem till den grekiska skolan, berättar hon, stolt över barnens framsteg.

Hon säger det på knagglig engelska och Nena Stamou avbryter:

– Keine Übersetzungen, bitte! Hier sprechen wir Deutsch!

Överlag är inte språkundervisningen för de vuxna flyktingarna särskilt effektiv. Kontinuiteten blir dålig, det är få personer som kommer regelbundet. Många har svårt med motivationen, vet inte vart de ska ta vägen och vilket språk som är mest lönt att lära sig. Att åka in till Polydromo blir för flera mest ett sätt att slå ihjäl lite tid i den eviga väntan på att framtiden ska börja.

Men kvällarna blir ändå ett tillfälle för Polydromos frivilliga att försöka skapa dialog och möten mellan det grekiska samhället och de nyanlända. Roula Tsokalidou var också medlem i den kommitté som utbildningsdepartementet tillsatte för att främja skolgången när det stod klart att många flyktingbarn skulle bli kvar i Grekland.

De nyanlända går i särskilda mottagningsklasser. Klasserna är inhyta i de grekiska skolorna, men flyktingbarnen kommer efter att de grekiska barnen slutat för dagen. När deras grekiska språk är tillräckligt bra ska flyktingbarnen slussas in i de vanliga klasserna.

Det fungerar sådär, tycker Roula Tsokalidou.

– Grekland var helt oförberett på att ta emot så många flyktingar, och svårigheterna har förstås förstärkts av den ekonomiska krisen. Många goda beslut har inte kunnat fullföljas eftersom det fattas pengar.

– Men överlag måste jag säga att det grekiska samhället har varit mycket välkomnande. Många går in och hjälper till där de kan.

Polydromos frivilliga kvinnor (de är nästan bara kvinnor, precis som flyktingvolontärerna i Sverige) gör så mycket de kan. De flesta har heltidsjobb på universitet eller på skolor och kommer på kvällarna till Polydromo för att ge lektioner.

Ekonomin är det övergripande bekymret. Både volontärernas privata ekonomi i takt med att tjänstgöringsgrader minskats och löner sänkts, och finansieringen av Polydromo.

– Det blir svårare och svårare ju längre krisen pågår. Jag vet inte hur länge vi ska klara att hålla energin uppe.

Än så länge har de lyckats ha kvar lokalen. Våren 2017 skedde det med hjälp av att Intersos och UNHCR betalade för lektionerna riktade till flyktingarna.

Bland de andra som genom åren har bidragit till finansieringen finns Niarchos foundation, ryska språkinstitut och Thessaloniki stad.

Lingvisten Roula Tsokalidou som hösten 2017 lämnade in manus till sin bok "ΣίδαYes – beyond bilingualism to translanguaging" betonar att hon inte använder dem som kommer till Polydromo som forskningsobjekt.

– Jag studerar inte besökarna. Samtidigt vidgar ju mötena mina horisonter, hjälper mig att få nya perspektiv. Och en del av det utbildningsmaterial som jag har varit med om att ta fram för flyktingbarn har jag kunnat testa på Polydromo.

– Det är klart att mitt akademiska liv och livet på Polydromo hänger ihop. Jag ser det som att jag genom mina akademiska kunskaper är till nytta för samhället.

För min personliga del är jag mycket tacksam mot Hiertanämnden för att jag fått vidga min horisont genom att följa Polydromos arbete.

Jag är också stolt över att ha lämnat ett litet bidrag till sociolingvistik. Så här skriver Roula Tsokalidou i sin kommande bok (min översättning från grekiskan):

”När jag skrev den här boken återkom jag till temat om hur vi beskriver vårt språkliga universum. Under den här tiden mötte jag åter min gamla vän från Sverige, som på frågan om hennes familj svarade med det svenska uttrycket ’bonusfamilj’, vilket innebär att hennes man har barn sedan ett tidigare äktenskap. Jag tyckte mycket om termen ’bonus’ för att beskriva barnen som mannen har sedan tidigare, som antyder att barnen och familjeformen gör livet rikare.

Jag tackar Annika för det fönstret i min tanke och för den termen som jag tror kan beskriva mitt förhållande till det språk och den kultur som jag har förvärvat genom min make. För mig är arabiskan inte ett språk som kan beskrivas med termerna ’andra’, ’tredje’ eller ’främmande’ etc. Jag har inte lärt mig språket genom att ta lektioner varken som barn eller vuxen.

Arabiskan kom till mig genom de livsval jag har gjort genom mitt äktenskap, och det utgör en av de viktigaste delarna i min personlighet.

För mig är det inte meningsfullt att rangordna språken i mitt språkliga universum utifrån när de kom in i mitt liv. Det viktiga är min kärlek till

dem. Arabiskan är mitt eget 'bonus' språk. Jag önskar att våra bonusspråk som är gåvor av kärlek och vänskap ska fortsätta att komma in i våra liv och fortsätta att berika dem.”

Arvika den 20 oktober 2017

Annika Lindqvist